

Troballa d'un fogó de terrissa davant la costa de Sant Pol de Mar

JOAN FRANCESC CLARIANA I ROIG

GRUP D'HISTÒRIA DEL CASAL DE MATARÓ

CENTRE D'ESTUDIS D'ARQUEOLOGIA I HISTÒRIA DE MATARÓ

De dins de les aigües del mar de la costa del Maresme, sovint els pescadors extreuen de les xarxes elements materials de temps antics, algunes vegades poden ser ceràmiques fines d'època romana, restes àmfores, així com altres fragments d'atuellis ceràmics de diverses èpoques i, en el cas que presentem, part d'un fogó fet de ceràmica.

La notícia d'aquesta troballa ens la donà el membre de la Secció Arqueològica del Museu de Mataró, en Josep Lloansi (e.p.d.), el qual ens mostrà la peça de ceràmica trobada pel seu nebot, que era patró de barca, el dia 9 de setembre de

l'any 1972. La peça sembla que provenia d'una fondària d'uns 22 metres i, aproximadament, l'indret de la descoberta estaria situat a dos quilòmetres de la costa davant de Sant Pol de Mar.

Descripció de la peça

Es tracta d'un característic fogó portàtil, molt més lleuger que els fabricats encara actualment, amb tipologia similar, a La Bisbal. La meitat superior presenta parets cònques, amb les estries internes força marcades per tal de donar major suport a l'atuell que es diposita per cuinar i dues petites nanses quasi tocant a la vora. La part baixa presenta parets convexes i



Fotografia del fogó de ceràmica.

amb una obertura de forma quadrada. Argila ben cuita i uniforme, de color ocre.

Consideracions:

Aquest tipus de fogó es coneixia també, sobretot al sud de la península, amb el mot d'origen àrab: «anafe» o «anafre» (Salinas 2012: 188-189). A Catalunya, sovint se'l coneix com a fogó de terrissa de "copa", per la seva forma. Pel seu poc pes i portabilitat, era una peça habitualment emprada per les castanyeres per torrar castanyes a la via pública (Castellanos 1987: 24-39; *Llegendarium III*), així ho veiem representat en gravats que apareixen en ventalls del segle XIX i en auques, com la dels baladrers de Barcelona. El models més coneguts, de La Bisbal (Corredor-Matheos / Gumí 1978: 96; Castellanos 1987: 31, 29) i de Quart (Castellanos 1987: 31, 27 i 28) solen ser de parets quelcom més gruixudes i pesants. Un paral·lel d'aquest tipus de fogó també el podem veure en el prou conegut quadre de Velàzquez, «Vieja friendo huevos», que es conserva a la National Gallery of Scotland a Edimburg (núm. 2.180) i que fou pintat a l'entorn de l'any 1620 (Domínguez / Pérez / Gallego 1990: 74-75). A més de les activitats en terra ferma

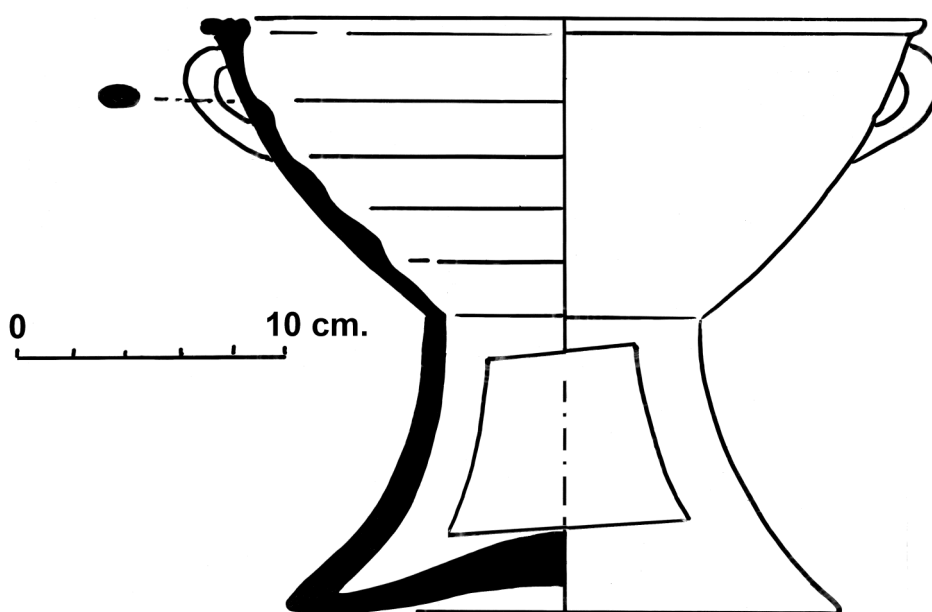
que acabem de veure, també era possible el seu ús en les activitats de pesca i navegació, com seria el nostre cas.

Es coneix com del fons marí del litoral maresmenc s'han extret diverses peces ceràmiques que evidentment tenien presència habitual en les barques dels pescadors, tals com gibrells, gerres, olles, porrons de ceràmica, etc, tal com varem poder apreciar en una comunicació presentada en la passada Sessió d'Estudis Mataronins i signada per Joan Gómez i Ramon Coll (en premsa). Junt amb tota aquesta tipologia de peces que vam veure, ara podem afegir aquest fogó de copa que, pel poc pes i facilitat d'ús podia haver estat un objecte molt útil a l'hora d'escalfar aliments o de cuinar a dalt d'una barca.

Creiem que la datació de l'exemplar trobat davant la costa de Sant Pol l'hauríem de situar en un ventall ample que aniria des del segle XVII (cfr.: Madrid *et alii* 2015: 266, fig 11, BCN 296) fins meitat del segle XIX.

Bibliografia:

BOVER, A. (1993). *La ceràmica*. Quaderns de la Revista de Girona, 42. Girona.



Dibuix en secció del fogó de ceràmica.

CASTELLANOS, P.J. (1987). «Los centros alfareros de Breda, Quart y La Bisbal». *Narria*, 47-48, p. 24-39.

DOMÍNGUEZ, A.; PÉREZ, A.E.; GALLEGÓ, J. (1990). *Velázquez*. Ministerio de Cultura, Madrid.

GÓMEZ J.; COLL, R. (en premsa). «Ceràmica dels pescadors (segles XVIII-XX). Alguns exemples del Maresme». *XXXVII Sessió d'Estudis Mataronins*, 21 d'octubre de 2020. Mataró.

CORREDOR-MATHEOS, J.; GUMÍ, J. (1978). *Ceràmica popular catalana*. Barcelona (Ed. 62).

LLEGENDARIUM (2020). «Introducció a la Castanyada (III i final): el declivi del paganisme i els ritus funeraris de l'Edat Mitjana fins als nostres dies» (14-10-20). Blog: <http://llegendesdecatalunya.cat/introduccio-a-la-castanyada-iii-2/>

MADRID, J.; BUXEDA, J.; IÑÁÑEZ, J.G.; FERRER, S.G.; BELTRÁN, J. (2015). «Arqueometria i arqueologia de les ceràmiques medievals i modernes de Barcelona: el projecte tecnològic». *V Congrés d'Arqueologia Medieval i Moderna a Catalunya. Actes, vol. I: monogràfic: la ciutat. Barcelona, 22-25 de maig 2014*. Barcelona, p. 253-270.

SALINAS, M.E. (2012). *La cerámica de Madinat Qurtuba de 1031 a 1236: cronotipología y centros de producción*. Tesis doctoral Universidad de Córdoba. Córdoba.

